

Dorota Antoniewska-Lajus

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3695-8347>

e-mail: dorotalajus@umk.pl

Sylwia Skuza

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4621-9342>

e-mail: sylwia14@umk.pl

Francuskie i włoskie nazewnictwo odcieni w dyskursie modowym – analiza porównawcza

French and Italian names of colour shades in fashion discourse – a comparative analysis

Abstrakt

Celem rozważań jest analiza współczesnych nazw odcieni (rozumianych jako hiponimy nazw barw podstawowych) w języku włoskim i francuskim, stosowanych w tekstach prasowych o tematyce modowej. Artykuł wpisuje się w nurt badań nad słownictwem chromatycznym w ujęciu komparatywnym. Autorki korzystają z pojęcia nazw barw podstawowych (Berlin, Kay 1969), nazw referencyjnych, prac z zakresu semantyki barw oraz językoznawstwa kognitywnego. Wykscerpowane z materiału językowego nazwy odcieni poddano wstępnej analizie morfologicznej, a następnie zbadano sposób konceptualizacji barw poprzez określenie dominujących pól leksykalnych tworzonych przez rzeczowniki referencyjne, a także obserwację przymiotników określających barwy. Przeprowadzona analiza wykazała podobieństwa w strukturze nazewnictwa odcieni w obu językach (z wyraźną preferencją do nazw referencyjnych) oraz doborze referentów, a także wskazała na ujednoczenie języka chromatycznego za sprawą anglicyzmów. Wyniki badań uwidaczniają również powiązanie słownictwa z daną socjokulturą i nieprzystawalność pozornie ekwiwalentnych pojęć. Obserwacja neologizmów dowiodła wagi znaczeń na poziomie konotacji i wskazuje na potrzebę pogłębionych badań nad semantyką współczesnego słownictwa określającego odcienie.

Słowa kluczowe: nazwy referencyjne, dyskurs modowy, słownictwo chromatyczne, ekspresywizm

Abstract

The article is part of the research on chromatic vocabulary from a comparative perspective and its aim is to analyse the contemporary names of shades (understood as hyponyms

of basic colour names) in Italian and French used in press texts on fashion. The authors refer to the concept of basic colour names (Berlin, Kay 1969), reference names, works in the field of colour semantics and cognitive linguistics. Names of shades excerpted from the body of linguistic material were subjected to preliminary morphological analysis, and then the way of colour conceptualisation was examined by determining the dominant lexical fields created by reference nouns, as well as scrutinising adjectives which define colours. The conducted analysis showed similarities between both languages in the structure of shade naming (with a clear preference for reference names) and the selection of referents. It also indicated that there can be noticed unification of chromatic language due to influences of English. What is more, results showed a connection of the scrutinised vocabulary with a given socioculture and incongruence of seemingly equivalent concepts. The scrutiny of neologisms demonstrated the importance of meanings at the level of connotations, and proved the need for in-depth research on the semantics of the contemporary shade vocabulary.

Keywords: reference names, fashion discourse, chromatic vocabulary, expressivism

1. Wstęp

Prace nad leksyką chromatyczną, opierając się na kanonicznych publikacjach Berlina i Kaya (1969) oraz Rosch (1972, 1973), założeniach analizy semantycznej (Wierzbicka 2006) czy też metodologii językowego obrazu świata, badają semantykę nazw kolorów w różnych językach i kulturach, z jednej strony wskazując na jej cechy uniwersalne, a z drugiej, akcentując kulturowy charakter postrzegania i konceptualizacji barw. Zwracają także uwagę na pozajęzykowe czynniki, takie jak otaczająca użytkowników danego języka przyroda czy też tradycja kulturowa i literacka.

Niniejsza praca wpisuje się w nurt prac komparatywnych, a jej celem jest porównanie francuskiego i włoskiego nazewnictwa odcieni barw w ujęciu synchronicznym zarówno pod względem ich morfologii, jak i semantyki. Cytując słownik języka polskiego PWN, rozumiemy odcień (fr. *nuance*, wł. *sfumatura*) jako „odmian[ę] jakiegoś koloru różniac[ą] się intensywnością lub domieszką innego koloru”. Przedmiotem badania są więc nazwy będące hiponimami w stosunku do elementarnych nazw kolorów, desygnujące pewne tonacje w ramach danego koloru.

Analizowany materiał językowy został wyekscerpowany z tekstów poświęconych modzie, publikowanych we francuskiej lub włoskiej e-prasie. Z uwagi na swój gatunek, tematykę, odbiorców i czas publikacji, teksty te są bogatym źródłem nazw odcieni zrozumiałych dla szerokiej rzeszy czytelników, a ponadto pozwalają obserwować aktualne tendencje w języku i wykryć ewentualne zjawiska neologiczne w dwóch językach romańskich.

2. Założenia teoretyczne

Jakkolwiek uniwersalność koncepcji Berlina i Kaya (1969) jest podawana w wątpliwość¹, dla odróżnienia nazw odcieni od nazw kolorów podstawowych oprzyty się roboczo na zaproponowanej przez nich kategorii nazw kolorów podstawowych (ang. *basic colors terms*). Zwięzła formuła artykułu powoduje, że ograniczymy się do przypomnienia czterech niezbędnych warunków, które muszą spełnić nazwy podstawowe: powinny to być jednostki proste morfologicznie (monoleksemy), niezależne semantycznie (ich znaczenie nie jest zawarte w znaczeniu innej nazwy koloru), posiadać szeroki zakres semantyczny (ich użycie nie ogranicza się do jednej kategorii przedmiotów) i dużą frekwencję użycia². Do jedenastu nazw barw podstawowych w języku francuskim, powołując się na Mollard-Desfour (2010: 106), zaliczymy: *blanc, noir, rouge, jaune, bleu, vert, orange, violet, brun i marron, rose* oraz *gris*³, a we włoskim, analogicznie: *bianco, nero, rosso, giallo, blu, verde, arancione, viola, marrone, rosa i grigio*. Są one hiperonimami w stosunku do innych rzeczowników, bo ich znaczenie obejmuje znaczenie nazw różnych odcieni danej barwy.

Oprócz nich można wyodrębnić „nazwy pośrednie” lub „referencyjne” nazywane też „derywowanymi”, stanowiące grupę liczną i różnorodną pod względem struktury i doboru referentów. „Nazwy referencyjne są hiponimami koloru podstawowego i oddają szczególny odcień w ramach pola [semantycznego] danego koloru, różne warianty tego koloru w stosunku do koloru *czystego*” (Mollard-Desfour 2010: 106) [tłum. D.A.-L.].

Koncepcja nazw referencyjnych nawiązuje do pojęcia prototypu i koloru ogniskowego (Berlin i Kay 1969; Rosch Heider 1972, 1973), tzn. odcienia uznawanego przez rodzimych użytkowników języka za najlepszy przykład tego koloru (Golka 2014: 133). Prototyp jest tu rozumiany w znaczeniu zaproponowanym przez Rosch Heider (1973) jako obiekt typowy dla danej kategorii; prototypem danego koloru jest więc jego idealny model. W dalszej części

¹ Por. Dubois i Cance (2012), Wierzbicka (2006).

² Corbett i Morgan (1988) zaproponowali dodatkowe kryterium: nazwy podstawowe tworzą derywaty morfologiczne.

³ W języku francuskim, nazwy kolorów *orange, rose, violet* i *marron* są określane jako nazwy pośrednie, bo choć są derywowane od rzeczowników desygnujących przedmioty będące prototypami danych barw, odpowiednio: *orange* (pomarańcza), *rose* (róża), *violette* (fiołek), *marron* (kasztan), to uzyskały niezależność semantyczną w stosunku do referentu, ponieważ „wykazują wysoką frekwencję użycia, mają dużą zdolność kombinatoryczną, desygnują bardzo szeroką gamę odcieni (niektóre z nich są bardzo oddalone od [barwy] referentu) i mogą służyć jako hiperonimy innych nazw kolorów” (Krylosova i Tomachpolski 2017: 150) [tłum. D.A.-L.].

pracy spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, do jakich kategorii przedmiotów i zjawisk odwołują się zebrane nazwy odcieni, a także sprawdzić, w jakim stopniu te prototypy odcieni mają charakter kulturowy, a w jakim konceptualizacja odcieni w obu porównywanych językach wykazuje podobieństwa.

Badania nad nazewnictwem barw i ich odcieni w tekstach modowych XXI w. były prowadzone dla języka francuskiego przez Mollard-Desfour (2004) i Grimaldiego (2020), niemniej niniejsza praca podejmuje ten temat w ujęciu komparatywnym. Istnieją liczne prace z zakresu leksyki i semantyki barw w każdym z omawianych tu języków, także w ujęciu kontrastycznym⁴, jednak ze względu na swoją kompleksowość dotyczą one zaledwie wycinka zagadnień, a dynamika rozwoju słownictwa chromatycznego wymaga uaktualniania badań.

3. Struktura pracy i materiał językowy

Badany materiał językowy pochodzi z tekstów publikowanych w magazynach dostępnych online (francuskich: *Cosmopolitan*, *Elle*, *Femme actuelle*, *Marie France* i włoskich: *Cosmopolitan*, *Elle*, *Grazia*, *Tu Style*, *Vanity Fair*) od kwietnia 2021 do kwietnia 2022 r. Analizowane nazwy (150 leksemów francuskich i 160 włoskich) zostały wyekscerpowane ze 126 tekstów francuskich i 128 tekstów włoskich o tematyce modowej i służą określeniu odcieni kolorów ubrań i tkanin.

Ze względu na ich różnorodność morfologiczną, w pierwszej części porównamy strukturę zebranych nazw w obu językach. Następnie przejdziemy do analizy semantycznej inspirowanej pracą Dubois i Cance (2012) podkreślających znaczenie dyskursu, jego celów i odbiorców dla procesu nazewnictwa barw. Skorzystamy także z metodologii Mollard-Desfour (2010) i Grimaldiego (2020), polegającej na określeniu pól leksykalnych tworzonych przez nazwy referencyjne odcieni w celu porównania sposobów ich konceptualizacji. Przyjrzymy się też przymiotnikom określającym nazwy barw zapożyczonym z języka angielskiego.

Aby ocenić dynamikę słownictwa chromatycznego, zwrócimy uwagę na neologizmy leksykalne. Rozumiemy tu przez nie jednostki lub znaczenia niezarejestrowane w słownikach języka ogólnego ani w słownikach specjalistycznych. Dla języka francuskiego posłużyłyśmy się słownikami: *Le Robert*, *Larousse*, *Trésor de la Langue française* oraz *Le Dictionnaire des mots et expressions de couleur* Mollard-Desfour, którego kolejne tomy

⁴ Por. Grossmann (1988), Kristol (1978, 1994), Krylosova (2006), Skuza (2014, 2015), Silvestre, Cardeira i Villalva (2016), Gostkowska (2018).

wydawano od 2002 do 2015 r. W badaniach włoskich korzystano natomiast z najnowszych słowników języka włoskiego Treccani i Lo Zingarellego 2023. W badaniach diachronicznych wymienionych słów uznanych za nowe nazwy referencyjne podstawą był słownik autorstwa Giuseppe Sergio (2010).

Korzystanie z dwujęzycznego korpusu z jednej strony ujawni różnice pomiędzy dwoma językami, a z drugiej uwypukli zjawiska wspólne dla nazewnictwa odcieni w badanych językach.

4. Struktura nazw odcieni

Pośród jednoczłonowych nazw⁵ odcieni wyróżniamy nazwy referencyjne (np. fr. *ocre*, wł. *ocra*) i przymiotniki derywowane od nazw kolorów podstawowych (np. fr. *jaunâtre*, *orangé* i wł. *giallastro*, *verdognolo*).

Oba języki dysponują ponadto szerokim wachlarzem konstrukcji morfokładniowych pozwalających tworzyć nazwy złożone:

- nazwy złożone z dwóch nazw barw podstawowych, np. (fr.) *bleu-vert* (niebiesko-zielony), (wł.) *rosso-giallo* (czerwono-żółty);
- nazwa barwy podstawowej + przymiotnik, np. (fr.) *rouge vif* (żywy czerwony), *jaune solaire* (słoneczny żółty), *orange jaunâtre* (żółtawa pomarańcz), (wł.) *rosso acceso* (jaskrawoczerwony), *verde mimetico* (kamouflażowa zieleń), *rosa pastello* (pastelowy róż);
- nazwa barwy podstawowej + nazwa referencyjna, np. (fr.) *blanc neige*, (wł.) *verde prato*, *blu notte*⁶;
- nazwa barwy podstawowej + przyimek *de/di*+ nazwa referencyjna, np. (fr.) *bleu de ciel*, (wł.) *blu del cielo* (błękit nieba);
- rzeczownik *couleur (de)/colore (di)*+ nazwa referencyjna, np. (fr.) *couleur (de) ciel*, (wł.) *color (del) cielo* (w kolorze nieba);
- wyrażenia porównawcze, np. (fr.) *bleu comme le ciel*, (wł.) *azzurro come il cielo* (błękitny jak niebo) (por. Mollard-Desfour 2010: 114).

⁵ Omawiane jednostki funkcjonują w obu językach: francuskim i włoskim jako przymiotniki, a także i rzeczowniki. W przypadku nazw podstawowych są to przymiotniki oraz, w wyniku konwersji, rzeczowniki, np. od przymiotników *jaune* i *giallo* (żółty) powstały rzeczowniki rodzaju męskiego: *le jaune* i *il giallo* (kolor żółty). Dotyczy to także przymiotników odrzeczownikowych: rzeczowniki *la rose* i *la rosa* (róża) → przymiotniki *rose* i *rosa* (różowy) → rzeczownik *le rose* i *il rosa* (kolor różowy). Podobnie funkcjonują nazwy odcieni, np. nazwy referencyjne: rzeczownik *l'ocre* i *l'ocra* (ochra) → rzeczownik *l'ocre* (kolor ochry) → przymiotnik *ocre* i *ocra* (w kolorze ochry) czy formy złożone: (le) *bleu de ciel* i (il) *blu del cielo* to przymiotniki (błękitny/w kolorze błękitu nieba) lub syntagma nominalna (błękit nieba). Wyjątkiem są odprzymiotnikowe derywaty przyrostkowe, np. (fr.) *jaunâtre* i (wł.) *giallastro* (żółtawy), które funkcjonują wyłącznie jako przymiotniki.

⁶ Tłumaczenia nazw referencyjnych znajdują się w tabeli 1: Francuskie i włoskie nazwy referencyjne.

W dalszej części pracy skupimy się na syntagmach: nazwa barwy podstawowej + przymiotnik oraz na nazwach referencyjnych (prosty i złożony). Osobną grupę będą stanowić anglicyzmy.

4.1. Nazwy złożone: nazwa koloru podstawowego + przymiotnik

Przymiotniki określające nazwy barw wzmacniają lub osłabiają wyrazistość danego odcienia, pozostając w korelacji z nasyceniem barwy lub jej jasnością związaną z natężeniem światła. Tego typu przymiotniki cechują się dużą łączliwością, bo większość z nich może określać różne nazwy barw.

Spośród 21 zebranych przymiotników towarzyszących nazwom włoskich odcieni, 12 określa ich nasycenie: *caldo* (ciepły), *fiammegiante* (płonący), *brillante* (świecący), *elettrico*, *forte* (mocny), *luminoso* (świetlisty), *vivace* (żywy), *lucente* (połyskujący), *acceso* (jaskrawy), *intenso* (intensywny), *profondo* (głęboki), *vitaminico* (witaminizowany), podczas gdy przymiotniki związane z jasnością występują w liczbie czterech: *chiaro* (jasny), *scuro* (ciemny), *pallido* (blady), *neutro* (neutralny).

We francuskim korpusie (42 przymiotniki), odnotowano 12 przymiotników określających żywe barwy: *vif* (żywy), *acidulé* (kwaskowy), *vitaminé* (witaminizowany), *pétillant* (błyszczący), *éclatant* (jaskrawy), *ardent* (ognisty), *flamboyant* (ognisty), *profond* (głęboki), *pop*, *pétant* (potocznie: jaskrawy), *dark*; *électrique* (o niebieskim: elektryczny), 5 przymiotników charakteryzujących stopień natężenia światła: *lumineux* (jasny), *fluo*, *flashy*, w tym dwa to rzeczowniki w funkcji przymiotnika: *flash* (*rose flash*) i *néon* (*couleur néon*). Dla jasnych lub pastelowych odcieni, odnotowano 7 przymiotników: *clair* (jasny), *foncé* (ciemny), *poudré* (pudrowy), *pâle* (blady), *tendre* (delikatny), *doux* (łagodny) i *léger* (lekki)⁷.

Łatwo zauważyć, że obok słów dobrze zakorzenionych w każdym z omawianych języków, w analizowanych tekstach modowych stosuje się relatywnie nowe jednostki. Są to neologizmy niezarejestrowane w słownikach języka ogólnego ani w leksykonach barw, jak np. anglicyzm *flashy*, lub neosemantyzmy, czyli w tym przypadku leksemy, których znaczenie się rozszerza. Omówimy je dokładniej w podrozdziale 5.2.

⁷ Rozróżnienie między natężeniem światła i nasyceniem koloru, stosowane w fizyce czy leksykografii do definicji barw, w powszechnym użyciu pozostaje nieostre, czego dowodzi np. francuski przymiotnik *profond* (głęboki), który, określając nazwę koloru, może być synonimem zarówno dla *intense* (intensywny), jak i *foncé* (ciemny) (*TLFi*).

Część zebranych przymiotników cechuje się ograniczonymi własnościami kombinatorycznymi, specjalizując się w określaniu tylko wybranych nazw barw (7 przymiotników francuskich i 4 włoskie). Są to głównie przymiotniki derywowane od rzeczowników desygnujących obiekty uznawane za prototyp danego odcienia: (fr.) *blanc/gris nacré*, (biały/szary perłowy); (fr.) *jaune solaire*, (wł.) *giallo solare* (słoneczny żółty); (fr.) *vert tropical*, (wł.) *verde tropicale* (zielony tropikalny); (fr.) *bleu nuageux* (dosł. pochmurny błękit); (fr.) *bleu royal*, (wł.) *blu reale* (dosł. królewski błękit); (fr.) *jaune/beige doré* (złoty żółty/beż). Pojedyncze przymiotniki są derywatami od przymiotników: (fr.) *bleu céruléen* (od *cérulé*), (wł.) *blu ceruleo* (od *cerulo*)⁸.

4.2. Nazwy referencyjne

Jak twierdzi Wierzbicka (2006: 369): „Wrażen kolorystycznych nie da się przekładać na słowa. Niemniej jednak można o nich mówić, ponieważ potrafimy wiązać nasze kategorie wizualne z pewnymi ogólnie dostępnymi modelami”. Hipoteza, że „nazwy kolorów pochodzą od wizualnie wyróżnionych prototypów występujących w danym otoczeniu” (Wierzbicka 2006: 268), znajduje swoje potwierdzenie w wybranym korpusie, ponieważ większość wyekscerpowanych nazw odcieni to nazwy referencyjne, odwołujące do prototypów desygnowanych odcieni.

W tabeli 1 znajdują się wyłącznie francuskie i włoskie nazwy referencyjne wyekscerpowane z analizowanych tekstów, stanowią więc tylko wycinek bogactwa słownictwa określającego odcienie barw. Z tego powodu nie zawsze znajdziemy w prezentowanym zestawieniu odpowiedniki w obu językach, nawet jeśli istnieją w obu systemach językowych, ponieważ w analizowanym korpusie dana jednostka pojawiła się tylko w tekstach jednego języka. Przykładem może być nazwa odcienia *verde di Parigi*, która pojawiła się w tekstach włoskich, a której francuski odpowiednik *vert de Paris* nie figuruje w tabeli, gdyż nie pojawił się w badanym korpusie.

Nazwy odcieni zostały pogrupowane według kolorów, które określają, przy czym granice te mogą być tylko przybliżone, ponieważ desygnowane odcienie sytuują się nierzadko na styku kilku barw. Z tego powodu jeden referent (nazwa odcienia) może być określeniem dla kilku kolorów. Na przykład w tekstach francuskich *corail* (koralowy) występuje po: *rouge*, *rose* lub *orange*; *fuchsia* (w kolorze fuksji) po *rose* lub *violet*; *ocre* (w kolorze ochry) po *jaune*, *orange* lub *rouge*. Podobnie w tekstach włoskich *sorbetto* (sorbetowy)

⁸ *Caeruleus* (łac. ‘niebo’).

Tabela 1. Francuskie i włoskie nazwy referencyjne

Określany kolor	Referencyjne nazwy odcieni (język francuski)	Referencyjne nazwy odcieni (język włoski)	Pole leksykalne referentów
1	2	3	4
blanc/bianco (biały)	crème coco (mleczko kokosowe)	latte (mleko), panna (śmietana), crema (krem)	art. spożywcze i użytki
		perla (perła)	tworzywa naturalne
	neige (śnieg)		przyroda
jaune/giallo (żółty)	soleil (słońce)	sole (słońce)	przyroda
	tournesol (słonecznik), mimosa (mimoza)	girasole (słonecznik), mimosa	rośliny
	citron (cytryna)	limone (cytryna)	owoce
	canari (kanarek), poussin (pisklą)	canarino, pulcino (pisklą)	zwierzęta
	moutarde (mouštarda), miel (miód), curry	mostarda/senape (mouštarda), miele (miód), burro (masło)	art. spożywcze i użytki
jaune, orange, marron/ giallo, arancione, marrone (żółty, pomarańczowy, brązowy)	sable (piasek)	sabbia (piasek)	przyroda
	acajou (mahoń)	mogano (mahoń)	rośliny
	safran (szafran), crème (śmietanka), caramel (karmel), chocolat (czekolada), moka (mokka), noisette (orzech laskowy) marron glacé (kandyzowany kasztan)	zafferano (szafran), cannella (cynamon), caramello (karmel), cioccolato (czekolada), moka, toffee, champagne, cognac, tabacco (tytoń)	art. spożywcze i użytki
	beige (beż)	oro (złoto), beige	metale, tworzywa naturalne
	ocre	ocra	barwniki
	nude	nude, carne (ciało)	ciało
	saumon (łosoś), camel	salmone (łosoś), becco d'oca (gęsi dziób), cammello (wielbłąd)	zwierzęta
orange, rose/ arancione, rosa (pomarańczowy, różowy)	pêche (brzoskwinia), mandarine (mandarynka), orange sanguine (krwista pomarańcza), abricot (morela)	pesca (brzoskwinia), melone (melon), albicocca (morela)	owoce

cd. tabeli 1

1	2	3	4
rose/rosa (różowy)	dragée (drażetka), bonbon (cukierek), guimauve (pianka), macaron (makaronik), candy, bubble gum	bonbon, confetti, sorbetto (sorbet)	art. spożywcze i używki
		rosa baby	funkcje społeczne
		rosa cipria (różowy puder)	produkty wytworzone
	rose barbie		popkultura
rose, violet/rosa, viola (różowy, fioletowy)	fuchsia (fuksja), lilas (bez)	fucsia, lilla	rośliny
rouge, rose, orange, violet/rosso, rosa, arancione, viola (czerwony, różowy, pomarańczowy, fioletowy)	feu (ogień)	fuoco (ogień)	przyroda
	coquelicot (mak)	ciclamino (cyklamen), geranio (geranium)	rośliny
	cerise (czereśnia), framboise (malina), fraise (truskawka), tomate (pomidor)	ciliegia (wiśnia), lampone (malina), fragola (truskawka), granata (granat), pomodoro	warzywa i owoce
	sang (krew), sang de bœuf (bycza krew)	sangue (krew), sangue di bue (bycza krew)	ciało
	bourgogne, bordeaux lie de vin (osad winny)	borgogna, bordeaux/bordò, vino, vinaccia marsala	art. spożywcze i używki
	grenat (granat), rubis (rubin), rouille (rdza), corail (koral)	rubino (rubin), ruggine (rdza), corallo	minerały
	carmin (karmin), vermillon (cynober), magenta (magenta)	carminio (karmin), vermiglio (cynober), magenta, porpora (purpura)	barwniki
	brique (cegła), rose layette (różowy w kolorze wyprawki dla niemowlęcia)	mattoni (cegła)	produkty wytworzone
	Valentino	Valentino, Tiziano, Pompei	kultura

cd. tabeli 1

1	2	3	4
violet/ viola (fioletowy)	prune (śliwka), aubergine (bakłażan)	prugna (śliwka), melanzana (bakłażan)	warzywa i owoce
	mauve (malwa), lavande (lawenda), parme (fiolet parmeński)	malva, lavanda (lawenda), glicine (glicynia), violetta di Parma/viola di Parma (fiolet parmeński, dosł. fiołek parmeński)	rośliny
	améthyste (ametyst)	ametista	minerały
	violine (barwnik anilinowy)		barwniki
bleu/blu (niebieski)	ciel (niebo), azur (lazur), nuit (noc)	cielo (niebo), azzurro, blu notte (noc), oceano, mare (morze), acqua (woda)	przyroda
	pervenche (barwinek)	pervinca (barwinek), bluette, fiordaliso (chaber)	rośliny
	bleu canard (kaczka krzyżówka)	blu pavone (paw)	zwierzęta
	bleu roi (król), bleu marine (marynarka)	blu navy	funkcje społeczne
	jean (jeans), denim, bleu layette (wyprawka dla niemowlęcia)	denim, (colore) carta da zucchero (dosł. opakowanie od cukru)	produkty wytworzone
	indigo (indygo), outremer (ultramaryna)	indaco (indygo), oltremare (ultramaryna)	barwniki
	rhodonite (rodonit), (bleu/vert) turquoise (turkus), (bleu) (de) cobalt (kobalt), acier (stal)	(blu/verde) turchese (turkus), cobalto, acciaio (stal), acquamarina (akwamaryna), zaffiro (szafir), (blu/giallo) topazio (topaz)	minerały
	Klein	Tiffany, Bovary, Savoia	kultura
		blu puffo (niebieski Smerf)	popkultura

cd. tabeli 1

1	2	3	4
vert/verde (zielony)	vert d'eau (zieleń wody)	acqua, mare	przyroda
	sauge (szałwia), menthe (mięta), anis (anyż), sapin (świerk), fougère (paproć), gazon (trawnik)	salvia (szałwia), menta (mięta), abete (jodła), pino (sosna), felce (paproć), prato (łąka), bosco (las)	rośliny
	pomme (jabłko), olive (oliwka), poireau (por)	mela (jabłko), pisello (groszek), oliva, fagiolo (fasola), asparago (szparag)	warzywa i owoce
	menthe à l'eau (woda miętowa), amande (migdał), pistache (pistacja)	mandorla (migdał), pistacchio (pistacja)	art. spożwcze i używki
	grenouille (żaba)	rana (żaba)	zwierzęta
	emeraude (szmaragd)	smeraldo (szmaragd), giada (jadeit)	minerały
	bouteille (butelka)	bottiglia (butelka), bandiera (flaga), biliardo (bilard)	produkty wytworzone
gris/grigio (szary)	souris (mysz)	topo (mysz)	zwierzęta
	anthracite (antracyt), gris ardoise (łupek)	antracite (antracyt), piombo (ołów), ardesia (łupek)	minerały
		grigio fumo (dym), grigio fumo di Londra	przyroda
noir/nero (czarny)	taupe (kret)		zwierzęta
	noir de jais (w kolorze węgla)		minerały

i *pesca* (brzoskwiniowy) to określenia dla *rosa* lub *arancia*; *vinaccia* (w kolorze wycieków z winogron) dla *rosso* lub *viola*, a *turchese* (turkusowy) dla *blu* lub *verde*, itd.

Zaproponowane w kolumnie 4 tabeli 1 kategorie pól leksykalnych są inspirowane typologią Mollard-Desfour (2010: 110), która nazwy referencyjne barw podzieliła na dwie podstawowe grupy: konkretne i abstrakcyjne, przy czym w ramach pierwszej grupy wyodrębniła następujące typy referentów: 1) otoczenie, środowisko naturalne (niebo i momenty dnia, elementy atmosferyczne, drzewa, kwiaty, owoce, warzywa, metale i kamienie); 2) zwierzęta;

3) ludzkie ciało; 4) produkty wytworzone; 5) barwniki; 6) dzieła sztuki, artyści, malarze, twórcy kina; 7) miejsce (pochodzenie dzieła sztuki, barwnika, zwyczaju) lub jego mieszkaniowiec; 8) epoka historyczna, okres w sztuce; 9) ubrania (typowe dla danego urzędu, postaci historycznej lub fikcyjnej, albo dla danej grupy); 10) rasa, grupa etniczna; 11) marka; 12) wierzenia religijne i ludowe. Warto zaznaczyć, że w grupie „ubrania” Mollard-Desfour umieściła takie określenia jak *bleu gendarme*, *bleu Napoléon* czy *noir punk*, a więc rzeczowniki nazywające określone grupy ludzi, a tylko przez metonimię desygnujące charakterystyczne dla nich ubrania.

Dla bardziej szczegółowego opisu specyfiki semantycznej omawianego słownictwa chromatycznego, w miejsce pierwszej kategorii „otoczenie, środowisko naturalne” zaproponowałyśmy wyodrębnienie kilku grup: 1) przyroda i elementy krajobrazu, niebo i pory dnia; 2) minerały, metale i tworzywa naturalne; 3) rośliny (kwiaty, drzewa, krzewy); 4) warzywa i owoce. Ponadto dodałyśmy istotną dla badanego korpusu kategorię „artykuły spożywcze i używki”, obejmującą nazwy dań, słodyczy, przypraw i używek, a także kategorię „popkultura”. Natomiast kategorii 6., 7. i 8. połączyłyśmy w jedną: „kultura i historia”, natomiast „ubrania” zastąpiłyśmy kategorią „funkcje społeczne”. Brak w tabeli 1 przykładów referentów z grupy 10., 11. i 12. („rasa”, „marka”, „wierzenia ludowe”). Niezmienione za to zostały kategorie: „zwierzęta”; „ciało” (choć tu do przymiotnika „ludzkie” dodałyśmy i „zwierzęce”), „produkty wytworzone” i „barwniki” (pełną listę kategorii pól leksykalnych omawianego korpusu zawiera tab. 2).

Większość (99 ze 105 francuskich i 124 ze 129 włoskich) nazw referencyjnych to nazwy proste, np. (fr.) *citron*, (wł.) *limone* itp., mniej liczne (6 francuskich i 5 włoskich) są nazwy złożone, np. francuskie *lie de vin*, *orange sanguine*⁹, *menthe à l'eau* czy włoskie *carta da zucchero* i *violetta di Parma*.

Zebraane powyżej nazwy odcieni występują w dwóch konfiguracjach. Po pierwsze, w konstrukcjach złożonych jako przymiotniki addytywne określające nazwę koloru. Najliczniejsze w zebranych materiale są konstrukcje bezprzyimkowe: nazwa koloru + referent (prototyp): (fr.) *jaune poussin*, *gris souris*, *vert bouteille*; (wł.) *giallo sole*, *verde biliardo*, *blu puffo* itp. Dla konstrukcji typu: nazwa barwy podstawowej + przyimek *de/di* + nazwa referencyjna, figurują tylko trzy przykłady francuskie: *vert d'eau*, *bleu de cobalt* i *noir de jais* i dwie włoskie: *blu di cobalto*, *blu di metilene*. Po drugie, część nazw referencyjnych funkcjonuje równorzędnie w tekstach w wariancie

⁹ Nazwa wywodzi się od włoskiego *arancia rossa di Sicilia* – odcienia, który tak we francuskim (*l'orange sanguine de Sicile*), jak i w polskim języku znany jest jako *krwista* (*krwawa*) *pomarańcza*.

morfologicznym jednoskładniowym, gdzie zazwyczaj rzeczownik odnoszący się do prototypowego modelu oznacza konkretny odcień, zaś nazwa koloru zostaje wyeliminowana, co pokazuje, że funkcjonują one jako autonomiczne nazwy odcieni, np.: (fr.) *fuchsia, turquoise, citron, taupe*, (wł.) *ciliegia, lavanda, lapis, smeraldo, pesca*.

4.3. Nazwy odcieni zapożyczone z innych języków

W zebranym materiale wśród zapożyczeń dominują anglicyzmy, a pomiędzy nimi znajdujemy głównie formacje hybrydalne, złożone z rodzimych nazw kolorów oraz z angielskiej nazwy referencyjnej, np.: (fr.) *rose girly/ barbie/ bubble gum/ candy/ shocking/ nude, vert lemon*, (wł.) *rosa bubble gum/ candy/ shocking, fucsia baby*. Mniej liczne są formy jednoczłonowe: (fr.) *nude, camel*, (wł.) *(colore) nude, toffee*. Większość z tych zapożyczeń nie została jeszcze zarejestrowana w słownikach¹⁰, co więcej, mają one synonimy w obu językach. Dla przykładu, obecność leksemu *nude*, desygnującego odcienie zbliżone do koloru skóry, synonimu włoskiego (*color*) *carne* i francuskiego (*couleur*) *chair*, wskazuje na preferencję użycia anglicyzmu¹¹ i dowodzi jednocześnie, że pojawienie się neologizmu nie jest motywowane potrzebą wypełnienia luki w leksyce rodzimej, a podyktowane innymi czynnikami, skutkując powstaniem wariantu tworzącego określone efekty stylistyczne. *Rose girly* określa paletę barw podobną do *rose layette*, *rose candy* jest synonimem francuskiego *rose bonbon* czy włoskiego *rosa bonbon*, a *rose* czy *rosa shocking* odpowiada francuskiemu *rose choquant* i włoskiemu *rosa scioccante*. Można się więc zastanawiać, czy te pożyczki są efektem dążności do precyzji semantycznej, odwołując się bezpośrednio do terminów z anglojęzycznych katalogów branżowych (np. Pantone), czy raczej są ekspresywizmami pełniącymi określone funkcje perswazyjne, skierowanymi do wybranej grupy odbiorców, mającymi uatrakcyjnić styl wypowiedzi oraz podkreślić walory określanych barw (np. ich nowoczesność). Szczególnie potwierdza tę tezę termin *Millennial Pink* i jego bardziej zasymilowane formy (fr.) *rose millennial*

¹⁰ Anglicyzmy: *girly, barbie, bubble gum, candy, nude, lemon, camel* nie są zarejestrowane w słownikach ogólnych języka francuskiego ani w specjalistycznych; jedynie leksemy *baby* i *shocking* mają swoje artykuły hasłowe w słownikach ogólnych, jednak nie notują one ich użycia do opisu barw. Z kolei włoski słownik Treccani zapisuje anglicyzmy *nude* i *candy color* jako nazwy odcieni, natomiast *shocking* łączony jest z barwą różową: *rosa shocking* (Zingarelli); ponadto leksemy *baby, barbie* i *toffee* są uwzględnione w słownikach ogólnych, ale nie w znaczeniu barwy. Dla pozostałych wymienionych anglicyzmów (*girly, bubble gum, lemon, camel*) brak haseł słownikowych w słownikach ogólnych języka włoskiego.

¹¹ *Nude* został użyty 16 razy w materiale francuskim i 22 we włoskim, podczas gdy synonimiczne *couleur chair* 5 razy i *color carne* 9 razy.

i *rose millénial*, (wł.) *rosa millennial*, używane w tekstach modowych od 2016 r. w odniesieniu do bladego różu, których konotacje omówimy w punkcie 5.2.

Przykładem na równorzędne funkcjonowanie wariantu angielskiego i jego dokładnych ekwiwalentów francuskich i włoskich, są nazwy odcieni: *blu royal*, konkurująca w korpusie francuskim z *bleu royal*, a we włoskim z *blu reale* oraz znacznie młodsza pożyczka *blu navy*, odpowiednik francuskiego *bleu marine* i włoskiego *blu marino*.

Użycie anglicyzmów jest też wynikiem wpływu koncernów branżowych, co skutkuje ujednoczeniem języka modowego. I tak, w zebranych materiale znajdujemy przejawy oddziaływania amerykańskiej firmy Pantone, która wyznacza nowe trendy w kolorystyce przemysłu modowego i – w konsekwencji – w nazewnictwie z nią związanym. Ponadto Pantone ogłasza corocznie swój kolor roku, odcień, który będzie najmodniejszy w nadchodzącym sezonie. Rzeczywiście, w zebranych korpusie figurują nazwy odcieni wprowadzone w poprzednich latach przez Pantone: *jaune/giallo Illuminating*, odcień jaszkrawej żółci; *Ultimate Gray*, synonim mysiej szarości; *(vert/verde) Greenery*, odcień żółtozielony czy kolor roku 2022: *violet/viola* lub *bleu/blu Very Peri*. Ta ostatnia nazwa, zdaniem jej twórców, powstała dla określenia odcienia, który dotąd nie istniał (Pantone.com). Są to okazjonalizmy w znaczeniu zaproponowanym przez Dubisza (2003), bo choć ich użycie w tekstach modowych z badanego okresu nie jest jednostkowe¹², to jest ono związane z określonym sezonem i wydarzeniem modowym.

Obok tych relatywnie nowych zapożyczeń z angielskiego, które konkurują z nazwami rodzimymi, we włoskim korpusie modowym zauważalna jest obecność nazw chromatycznych pochodzenia francuskiego. Są to: *rosa bonbon*, *beige*, *borgogna*, (*color*) *champagne*, *bluette*¹³, oraz dwa odcienie, które występują w tekstach z prasy modowej w różnych zapisach graficznych: *ecru* lub *écru* i *bordeaux* lub *bordò*.

¹² Liczba wystąpień w materiale francuskim: *jaune Illuminating* – 4, *Ultimate Gray* – 3, *Greenery* – 5, *Very Peri* – 5; włoskim: *giallo Illuminating* – 7, *Ultimate Gray* – 5, *Greenery* – 5, *Very Peri* – 3.

¹³ Funkcjonująca w języku włoskim i obecna w analizowanym korpusie nazwa chromatyczna *bluette* (pl. chabrowy), odczuwana jako zapożyczenie z francuskiego, jest w istocie pseudogalicyzmem (Treccani). Francuski leksem *bluette* oznacza iskierkę, miłość czy krótki i lekki utwór dramatyczny. *Bleuette* to w języku francuskim także żeńska forma przestarzałego przymiotnika *bleuet*, będącego formą deminutywną od *bleu* (TLFi). Natomiast francuski chaber to *bleuet* lub *bluet*. We włoskim korpusie, leksem *bluette* konkuruje z włoskimi synonimami: *blu fiordaliso* i *fiordaliso* (chabrowy).

5. Analiza semantyczna nazw kolorów

5.1. Pola leksykalne tworzone przez nazwy referencyjne

Tabela 2 przedstawia pola leksykalne tworzone przez francuskie i włoskie nazwy referencyjne zestawione w tabeli 1 (uwzględnia 105 leksemów zebranych w korpusie francuskojęzycznym i 129 we włoskojęzycznym), a także liczbowy i procentowy udział leksemów przynależnych do wyodrębnionych grup.

Tabela 2. Pola leksykalne nazw referencyjnych

Pole leksykalne	Przykłady	Liczba nazw referencyjnych przynależnych do pola leksykalnego		Udział procentowy nazw przynależnych do pola leksykalnego spośród zebranych nazw referencyjnych	
		korpus francuski (105)	korpus włoski (129)	korpus francuski	korpus włoski
(1) Artykuły spożywcze i używki	(fr.) <i>bourgogne</i> , (wł.) <i>guillaume</i> , (wł.) <i>sorbetto</i> , <i>pistacchio</i>	23	26	21,9%	20,2%
(2) Rośliny	(fr.) <i>anis</i> , <i>mauve</i> , (wł.) <i>lavanda</i> , <i>menta</i>	17	21	16,2%	16,3%
(3) Minerale, metale, tworzywa naturalne	(fr.) <i>améthyste</i> , (wł.) <i>rubino</i> , <i>zaffiro</i>	14	18	13,3%	14%
(4) Warzywa i owoce	(fr.) <i>cerise</i> , <i>prune</i> , (wł.) <i>asparago</i> , <i>fragola</i>	15	16	14,3%	12,4%
(5) Przyroda i elementy krajobrazu, niebo i pory dnia	(fr.) <i>sable</i> , <i>soleil</i> , (wł.) <i>acqua</i> , <i>mare</i>	8	13	7,6%	10,1%
(6) Zwierzęta	(fr.) <i>poussin</i> , <i>bleu canard</i> , (wł.) <i>becco d'oca</i> , <i>salmone</i>	8	8	7,6%	6,2%
(7) Barwniki	(fr.) <i>indigo</i> , <i>outramer</i> , (wł.) <i>cobalto</i> , <i>ocra</i>	7	7	6,7%	5,4%
(8) Produkty wytworzone	(fr.) <i>bouteille</i> , <i>brique</i> , (wł.) <i>rosa cipria</i> , <i>rosso mattone</i>	5	7	4,8%	5,4%
(9) Ciało ludzkie lub zwierzęce	(fr.) <i>nude</i> , <i>sang</i> , (wł.) <i>sangu</i> , <i>carne</i>	3	4	2,9%	3,1%
(10) Kultura i historia	<i>Klein</i> , <i>Bovary</i> , <i>Savoia</i>	2	6	1,9%	4,7%
(11) Funkcje społeczne	(fr.) <i>bleu roi</i> , <i>bleu marine</i> , (wł.) <i>rosa baby</i>	2	2	1,9%	1,6%
(12) Popkultura	(fr.) <i>barbie</i> , (wł.) <i>puffo</i>	1	1	< 1%	< 1%

W zebranym materiale dominują referencje do artykułów spożywczych (desery, słodczyce, napoje, sosy i przyprawy) oraz używek, stanowią one 21,9% leksemów francuskich i 20,2% włoskich. Co więcej, znaczna część nowych określeń odcieni przynależy do tej grupy (*candy, bubble gum, lemon, toffee*). Kolejnymi licznymi grupami są referencje do roślin, głównie kwiatów, ziół i drzew (nieco ponad 16% w obu językach), a także do warzyw i owoców (14,3% w języku francuskim i 12,4% we włoskim). Dopiero na trzecim (dla materiału włoskojęzycznego) i czwartym (dla francuskojęzycznego) miejscu plasują się odniesienia do minerałów, głównie kamieni szlachetnych, a także do metali i materiałów naturalnych, pomimo że słownictwo chromatyczne obu języków jest bogate w nazwy przynależne do tego pola leksykalnego i precyzyjnie nazywające poszczególne odcienie. Podobna uwaga dotyczy nawiązania do barwników, które zajmują dopiero siódme miejsce pod względem liczebności (francuski – 6,7%, włoski – 5,4%). Liczniejszymi grupami są odwołania do zwierząt (francuski – 7,6%, włoski – 6,2%) oraz do elementów przyrody i krajobrazu, w tym do obiektów na niebie i do pór dnia (francuski – 6,7%, włoski – 10,1%). Nieco mniej liczne są referencje do produktów wytworzonych, wśród których dominują przedmioty użytku codziennego: *bouteille, bottiglia* (butelka), *layette* (wyprawka dla noworodka), *cipria* (puder) itp. Pozostałe pola leksykalne mają niewielki udział procentowy w analizowanym materiale językowym. Najmniej obecne we francuskim korpusie są nazwy nawiązujące do kultury i historii (francuski – 1,9%, włoski – 4,7%), w tym także do kultury popularnej (francuski i włoski – < 1%). W tej kategorii w korpusie francuskim znajdujemy tylko dwie nazwy, z których każda zawiera nazwę własną: *bleu Klein* desygnuje odcień niebieski charakterystyczny dla malarstwa Ives'a Kleina, a *rouge Valentino*, odwołuje do charakterystycznej czerwieni znanego projektanta mody. W materiale włoskojęzycznym obecne są odniesienia do malarstwa (*rosso Tiziano*), literatury (*blu Bovary*) i kina (*blu Tiffany, blu puffo*). Co więcej, wachlarz określeń odcieni nawiązujących do artystów, epok historycznych, stylów artystycznych, miast czy regionów, z których pochodzą określone dzieła, jest bogaty w obu analizowanych językach, ale słabo reprezentowany¹⁴ w badanym korpusie, co pozwala stwierdzić, że użycie tych nazw utrwalonych w systemie języka nie należy do technik perswazyjnych medialnego dyskursu modowego.

Podsumowując, w tekstach modowych dominują nazwy odcieni, które odwołują się do prototypów będących konkretnymi przedmiotami znanymi z życia codziennego, pobudzają one nierzadko inne zmysły oprócz wzroku

¹⁴ W tekstach obydwu badanych języków notujemy pojedyncze użycia wymienionych nazw odcieni.

(szczególnie zmysł smaku), wzbudzając pozytywne skojarzenia i przywołując na myśl przyjemne doznania. Wpisuje się to w strategię pragmatyczne dyskursu modowego w tekstach medialnych, służące podkreśleniu atrakcyjności opisywanych trendów modowych i kolorystycznych, a także wzbudzeniu przychylniej reakcji odbiorców. Tę funkcję pełnią też obserwowane innowacje leksykalne, np. odnotowane nowe nazwy referencyjne¹⁵, jak francuskie *dragée* (drażetka), *guimauve* (pianka), *macaron* (makaronik) czy włoskie *sorbetto* (sorbet), które nie tylko desygnują odcienie różu charakterystyczne dla tych referentów, ale również odwołują do ich słodczy i skojarzeń z nią związanych. Można zatem postawić tezę, że ich pojawienie się w tekstach opisujących aktualne trendy modowe jest nie tyle efektem luki leksykalnej i potrzeby desygnowania nienazwanych dotąd fizycznych cech barw, czy inaczej mówiąc, wyodrębnienia nowego wycinka palety kolorów, co dążności do uzyskania określonych konotacji. Są to więc innowacje alternatywne „powstające obok wyrazów, form i połączeń już istniejących, jako wynik nasilania się pewnych tendencji językowych” (Markowski 1999: 1652), będące ekspresywizmami pragmatycznymi wtórnymi, o ekspresywności implicytnej wynikającej z „różnego rodzaju zabiegów sekundarnych względem znaczenia leksykalnego (literalnego), najczęściej o charakterze metaforycznego rozszerzenia (przesunięcia) tegoż bądź aluzji” (Rejter 2006: 66).

Przywołując myśl Tokarskiego (2004: 18), że nazwy barw stanowią grupę leksykalną bardzo obciążoną kulturowo, zauważamy, że oprócz cytowanych wyżej nazw odcieni zawierających rzeczowniki własne odwołujące się do sztuki, literatury czy historii, znajdujemy też nazwy pospolite desygnujące przedmioty codziennego użytku charakterystyczne dla danej socjokultury. Ze względu na bliskość językową i kulturową między francuskim i włoskim, odnotowujemy w obu korpusach referencje, które nie są uniwersalne, ale wspólne dla analizowanych języków, np. odnoszące się do produkcji wina: (fr.) *lie de vin* (osad winny), (wł.) *vinaccia* (wytłoki z winogron), hodowli: (fr.) *sang de bœuf*, (wł.) *sangue di bue* (bycza krew), (fr.) *huître*, (wł.) *ostrica* (ostryga). Stosowanie galicyzmów we włoskim nazewnictwie odcieni również zbliża oba języki. Jednocześnie w korpusie włoskim występują nazwy referencyjne nieznajdujące odpowiedników w języku francuskim: *blu Savoia* (od nazwy dynastii), *giallo/arancione becco d’oca* (żółty/pomarańczowy o odcieniu gęsiego dzioba) czy *blu carta da zucchero* (niebieski o odcieniu popularnego opakowania do cukru – szaroniebieski).

¹⁵ W omawianym materiale do nowych rodzimych nazw referencyjnych zaliczyliśmy francuskie: *dragée*, *guimauve*, *macaron*, *fougère*, *gazon*, *grenouille* i włoskie: *confetti*, *sorbetto*.

5.2. Semantyka przymiotników

W paragrafie 4.1. wykazano, że duża część przymiotników określa stopień natężenia i jasności barwy. W tej grupie znajdujemy też przymiotniki kwalifikujące kolory przez synestezję, czyli przez odwołanie się do zmysłów innych niż wzrok. Co prawda, metaforyczna kwalifikacja odcieni barw nie jest zabiegiem nowym w języku, o czym świadczą m.in. takie przymiotniki, jak: (fr.) *vif*, (wł.) *vivace* (żywy); (fr.) *profond*, wł. *profondo* (głęboki); (fr.) *tendre* (miękki, łagodny), (fr.) *doux*, (miękki, słodki, łagodny), (wł.) *caldo* (ciepły), ale pojawiają się jej nowe przykłady. I tak obserwuje się wspomniane wcześniej neosemantyzmy powstałe wskutek rozszerzenia znaczenia przymiotników określających pierwotnie produkty spożywcze, np. francuski przymiotnik *acidulé* (kwaskowy) desygnuje żywe barwy przez analogię do jaskrawych kolorów popularnych kwaskowych cukierków. Rozszerzeniu uległo też znaczenie przymiotników (fr.) *vitaminé* i (wł.) *vitaminico* (witaminizowany) konotujących z przymiotnikiem *energiczny*. Kolejnymi przymiotnikami notowanymi w słownikach, które nie uwzględniają znaczenia, w jakim są używane do opisu barw, są odnotowane we francuskich tekstach *flash* (jaskrawy) oraz włoskich: *energico* (energiczny) charakteryzujące żywe odcienie. Wymienione neologizmy, synonimy francuskiego *vif* i włoskiego *vivo*, pełnią funkcję ekspresywną, podkreślając nie tylko stopień chrominancji i luminancji charakteryzowanej barwy, ale przez swoją innowacyjność eksponują jej atrakcyjność oraz bardziej niż ustalone w systemie jednostki – akcentują dodatkowe cechy witalności i optymizmu.

Innym przykładem innowacji leksykalnej wnoszącej nowe znaczenia na poziomie konotacji, a więc skojarzeń, jakie ona wywołuje, a nie na poziomie denotacji i referencji do odcienia barwy, jest nazwa *millennial pink* i jej bardziej zaadaptowane francuskie i włoskie odmiany *rose millénial* i *rosa millennial*. Nazwa ta desygnuje paletę odcieni zbliżonych do jasnego różu, odpowiednika francuskiego *vieux rose*, czy włoskiego *rosa cipria*. W tym przypadku pojawienie się modnego odcienia i, co nas szczególnie interesuje, nowej nazwy, wiąże się z działaniami marketingowymi przemysłu modowego i designerskiego. Przymiotnik *millénial/millennial* odnosi się do pokolenia „millenialsów” i do przypisywanych im stereotypowo cech: optymizmu, nostalgii za dzieciństwem bądź aktywności w internecie. *Millennial pink* określany jest również jako „nieróżowy” w tym sensie, że zawiera konotacje odmienne od symboliki przypisywanej tradycyjnie barwie różowej: nie jest już zarezerwowany dla jednej tylko płci i wyraża odrzucenie karykaturalnego obrazu kobiecości (w opozycji np. do *rose barbie*) (Thévenot 2017).

Przymiotniki odrzeczownikowe desygnują barwy prototypowych obiektów otaczającego świata, np. (fr.) *solaire*, (wł.) *solare* (słoneczny); (fr.) *céruleen*, (wł.) *ceruleo* (w kolorze nieba); (fr.) *tropical*, (wł.) *tropicale* (tropikalny). Co ciekawe, wspólna etymologia francuskich i włoskich przymiotników oraz bliskość kulturowa nie gwarantują, że dany odcień, dana referencja, są rozumiane tak samo w obu językach, czego przykładem są przywołujące błękit nieba przymiotniki *céruleen* i *ceruleo*. Przymiotnik francuski jest definiowany w leksykografii jako „głęboki niebieski lub ciemnoniebieski” (*TLFi*), a włoski „w kolorze pogodnego nieba, jasnoniebieski” (Treccani).

6. Konkluzja

Gatunek dyskursu ma istotny wpływ na jakość zebranego materiału. Z jednej strony, w tekstach relacjonujących tendencje w świecie mody, różnice między odcieniami kolorów są na tyle istotne, że wymagają odpowiedniej terminologii dla ich wyrażenia, z drugiej strony, marketingowe przeznaczenie tych tekstów implikuje stosowanie technik perswazyjnych, aby „uwieść” czytelnika, podkreślając walory opisywanych tendencji oraz uatrakcyjnić styl wypowiedzi. Stąd innowacyjność i ekspresyjność analizowanego słownictwa. Moda, traktowana jako sztuka, cechuje się kreatywnością i takie też jest słownictwo stosowane do jej opisywania.

Z uwagi na pokrewieństwo języków, z których pochodzą analizowane jednostki, nazwy odcieni, które określiliśmy jako hiponimy barw niepodstawowych, mają podobną strukturę, przy czym w obu próbach materiałowych uwagę zwraca bogactwo nazw referencyjnych. Zauważmy, że w odniesieniu do nazw odcieni używanych w tekstach modowych twierdzenie Wierzbickiej, że to elementy najbliższego, naturalnego otoczenia służą za prototypy kolorów w danej socjokulturze, znajduje swoje potwierdzenie tylko częściowo. Referenty nazw odcieni należą do przedmiotów znanych z codziennego życia (rzadziej przedmiotów egzotycznych czy wyszukanych), ale nie są to tylko elementy przyrody i krajobrazu, lecz w znacznym stopniu również przedmioty wytworzone przez człowieka (desery, napoje, używki, przedmioty codziennego użytku itp.). Obserwacja referentów potwierdza też opinie Mollard-Desfour (2004) i Grimaldiego (2020), że w dyskursie modowym preferowane jest nazewnictwo waloryzujące, wywołujące pozytywne skojarzenia, przyjemne odczucia zmysłowe, niekoniecznie wzrokowe.

Stosowanie neologizmów świadczy o dynamicznym rozwoju nazewnictwa odcieni, nowe jednostki to przede wszystkim zapożyczenia z języka angielskiego i neosemantyzmy. Anglicyzmy wpływają na ujednoczenie leksyki

chromatycznej używanej w modzie, co z pewnością ułatwia komunikację w branży modowej i wywołuje określone efekty stylistyczne, ale zaciera bogactwo kulturowe.

Powstaje również wrażenie, że tworzenie neologizmów jest mniej efektem potrzeby desygnowania nienazwanych dotąd fizycznych cech barw, a w znacznym stopniu potrzebą nadania określonych konotacji, wywołania skojarzeń czy uzyskania efektów stylistycznych. Dlatego badanie współczesnego słownictwa chromatycznego wymaga przestudiowania pól semantycznych poszczególnych nazw odcieni zarówno na poziomie denotacji, jak i konotacji, także w ujęciu komparatywnym, bo odwołanie do tego samego referenta, wspólna etymologia oraz bliskość kultur nie gwarantują identyczności znaczenia. Istotna jest analiza własności kombinatorycznych poszczególnych przymiotników i nazw referencyjnych oraz obserwacja przykładów użycia wyodrębnionych jednostek, szczególnie innowacji leksykalnych w kontekście pełnionych przez nie funkcji pragmatycznych. Kolejną kwestią jest obserwacja ich żywotności, tzn. zweryfikowania, które z nich pozostaną w użyciu, a które zanikną.

Literatura

- Berlin B., Kay P. (1969): *Basic Color Terms. Their Universality and Evolution*. Stanford.
- Dubisz S. (2003): *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa.
- Dubois D., Cance C. (2012): *Vers une sémiotique du sensible : des couleurs en discours et en pratiques*. „Histoire Épistémologie Langage” 34(1), s. 63–95.
- Dubois D., Grinevald C. (2003): *En voir de toutes les couleurs: processus de dénomination des couleurs et constructions cognitives*. [W:] *Langues et cognition*. Red. C. Vandeloise. Paris, s. 79–113.
- Corbett G., Morgan G. (1988): *Color terms in Russian: reflection of typological constraints in a single language*. „Journal of Linguistics” 24, s. 31–64.
- Golka M.H. (2014): *La catégorisation linguistique des couleurs: niveaux d'élémentarité des noms de couleurs français*. „Cognitive Studies/Études cognitives” 14, s. 131–147.
- Gostkowska K. (2018): *Złożony świat kolorów w terminologii, czyli o nazwach pigmentów używanych w malarstwie z punktu widzenia semantycznego i pojęciowego*. „Orbis Linguarum” 49, s. 61–73.
- Grimaldi C. (2020): *La variabilité des références dans les dénominations de couleur françaises*, <<https://doi.org/10.1051/shsconf/20207805010>>, dostęp 25.05.2022.
- Grossmann M. (1988): *Colori e lessico. Studi sulla struttura semantica degli aggettivi di colore in catalano, castigliano, italiano, romeno, latino ed ungherese*. Tübingen.
- Kristol A. (1978): *Color. Les langues romanes devant le phénomène de la couleur*. Zurich.
- Kristol A. (1994): *Un champ sémantique en mutation constante: l'expression de la couleur dans les langues romanes*. „Terminologie & Traduction” 2, s. 29–52.
- Krylova S. (2006): *Contribution à l'étude lexico-sémantique des dénominations chromatiques en russe et en français*. „Revue des études slaves” 77(1–2), s. 277–282.
- Krylova S., Tomachpolski V. (2016): *Du problème de la description lexicographique des dénominations chromatiques*. „Neophilologica” 28, s. 147–161.
- Markowski A. (2007): *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Warszawa.

- Mollard-Desfour A. (2002, 2008, 2009, 2010, 2012, 2013, 2015): *Le Dictionnaire des mots et expressions de couleur*. Paris.
- Mollard-Desfour A. (2004): *Les couleurs dans le vêtement et la mode: des codes et un lexique révélateur*. [W:] *Mode. Des parures aux marques de luxe*. Red. D. Allérès. Paris, s. 44–56.
- Mollard-Desfour A. (2010): *Le lexique des couleurs : un code et un reflet social*. [W:] *Lumière sur la couleur*. Red. C. Cauman et al. Monza, s. 105–116.
- Rejter A. (2006): *Leksyka ekspresywna w historii języka polskiego. Kulturowo-komunikacyjne konteksty potoczności*. Katowice.
- Rosch Heider E. (1972): *Universals in color naming and memory*. „Journal of Experimental Psychology” 93(1), s. 10–20.
- Rosch Heider E. (1973): *On the internal structure of perceptual and semantic categories*. [W:] *Cognitive development and the acquisition of language*. Red. T.E. Moore. New York–San Francisco–London, s. 111–144.
- Sergio G. (2010): *Parole di moda. Il “Corriere delle Dame” e il lessico della moda nell’Ottocento*. Milano.
- Silvestre J.P., Cardeira E., Villalva A. (2016): *Colour and colour naming: crosslinguistic approaches*. Lisboa.
- Skuza S. (2014): *Le sfumature del colore blu e verde nelle espressioni idiomatiche e paremiologiche in italiano, francese e polacco*. „Études romanes de Brno” I, s. 229–239.
- Skuza S. (2015): *Rosso, giallo, blu. Un’analisi etnolinguistica sui colori primari in italiano e in polacco in prospettiva sincronica e diacronica*. Toruń.
- Thévenot J. (2017): *Mode, beauté, design... Pourquoi le monde succombe au rose millennial*. „Le Monde”, <<https://o.nouvelobs.com/mode/20170717.OBS2199/mode-beaute-design-pourquoi-le-monde-succombe-au-rose-millennial.html#>>, dostęp: 21.10.2022.
- Tokarski R. (2004): *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*. Lublin.
- Wierzbicka A. (2006): *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin.
- Zingarelli N. (2023): *Vocabolario della Lingua Italiana*. Bologna.

Źródła internetowe

- <<https://atilf.atilf.fr>>, (TLFi), dostęp: 23.04.2023.
- <<https://larousse.fr>>, dostęp: 23.04.2023.
- <<https://lerobert.com>>, dostęp: 23.04.2023.
- <<https://treccani.it>>, dostęp: 23.04.2023.

